

На нашу думку, такі підходи до створення підручника з історії дадуть змогу зробити його справжнім стрижнем історичного сегмента освітньої системи.

ЛІТЕРАТУРА

1. Беспалько В.П. Теория учебника: дидактический аспект / В.П. Беспалько. – М. : Педагогика. – 160 с.
2. Ляшенко О.І. Вимоги до підручника та критерії його оцінювання / О.І. Ляшенко // Підручник ХХІ століття. – 2003. – №1–4. – С. 60–65.
3. Топузов О.М. Теоретико-методичні засади особистісно орієнтованого шкільного підручника / О.М. Топузов // Проблеми сучасного підручника : зб. наук. праць; [за наук. ред. В. Мадзігона]. – К. : Ін-т пед. НАПН України; Х.: ФОП Стеценко І.І., 2010. – № 1(10). – С. 5–18.
4. Трубачева С.Е. Роль шкільного підручника у формуванні загальнонавчальних компетентностей учнів / С.Е. Трубачева // Проблеми сучасного підручника : зб. наук. праць. – К. : Пед. думка, 2009. – Вип. 9. – С. 50–58.
5. Хуторской А.В. Методика личностно-ориентированного обучения. Как обучать всех по-разному? : пособ. для учителя / А.В. Хуторской. – М. : ВЛАДОС-ПРЕСС, 2005. – 383 с.

УДК: 811.111'42'34

Лозинська О. А.

ФОРМУВАННЯ ФОНОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ СТУДЕНТІВ ЗАСОБОМ ВИВЧЕННЯ ІНІЦІАЛЬНИХ ЗВУКОВИХ СПОЛУЧЕНЬ В АНГЛІЙСЬКИХ ХУДОЖНІХ ТЕКСТАХ

У статті детально аналізуються особливості вживання ініціальних звукових сполучень – фонестем – в англійському діалогічному дискурсі. Визначаються співвідношення між звуковою формою і тематичним фоном тексту, а також встановлюється взаємозалежність між використанням деяких ініціальних сполучень приголосних звуків і конотацією тексту.

Ключові слова: фонестема, ініціальне звукове сполучення, фоносемантика, конотативне значення, позитивна конотація, негативна конотація.

Лозинская О. А. Формирование фонологической компетенции студентов путём изучения инициальных звуко сочетаний в английских художественных текстах. В статье детально анализируются особенности употребления инициальных звуко сочетаний – фонестем – в английском диалогическом дискурсе. Определяется отношение между звуковой формой и тематическим фоном текста, а также устанавливается взаимозависимость между использованием некоторых начальных согласных соединений и коннотацией текста.

Ключевые слова: фонестема, инициальное звуко сочетание, фоносемантика, коннотативное значение, позитивная коннотация, негативная коннотация.

Lozinskaya O. The formation of students' phonological competence by studying initial consonant clusters in the english literary texts. The article deals with peculiarities of the initial consonant clusters in the English dialogic discourse aims at the semantic description of initial consonant clusters and the analysis of the relations between the sound form and the text connotation. The interdependence between the use of certain consonant combinations and the connotation of the text has been established.

Key words: phonestheme, initial consonant cluster, phonosemantics, connotative meaning, positive connotation, negative connotation.

Загальновідомо, що однією зі складових іншомовної компетенції є мовна компетенція, яка також передбачає формування фонетичної (фонологічної) компетенції як необхідного її компонента. Формування комунікативної компетенції у студентів вимагає серйозної уваги до засвоєння студентами вимовних характеристик говоріння і розвиток у них здатності до слухового сприймання іншомовного мовлення.

Термін «фонологічна компетенція» слід розуміти як фонетичні знання та навички перцепції та продукції: 1) звукових одиниць (фонем); 2) фонетичних ознак розпізнання фонем; 3) фонетичного складу слів; 5) фонетичної редукції.

Технологія роботи над художнім текстом спрямована на формування всіх складових комунікативної компетенції, в тому числі фонологічної, що робить процес засвоєння більш цікавим та ефективним.

Звукова система – необхідний і важливий елемент структури мови, яка має свою фонологічну систему, що певною мірою відрізняє її від інших. Кожна мова характеризується певною кількістю фонем, але особливості фонемної структури є неоднозначними. Аналізуючи знакові властивості звуків, лінгвісти часто звертали та звертають увагу на таке явище, як початкові сполучення двох (іноді трьох) приголосних. Сполучення ініціальних фонем, що утворюють слово і є носіями загального елементу значення чи функції, називають фонестемами, а наука, яка вивчає вплив звуків на зміст вимовлених слів, – фоносемантика [2, с. 77].

Проблема змісту/значення початкових сполучень фонем привертала увагу багатьох вітчизняних і зарубіжних дослідників, зокрема в Україні та на теренах СНД це питання вивчалось В.В. Левицьким, А.Б. Михальовим, С.В. Вороніним, А.М. Жерновой, В.І. Кушнериком, А.А. Калитою та ін. Сполучення приголосних фонем розглядали й американські та європейські науковці: Р. Вескот, Ф. Хаусхолдер, Дж. Ферт, Г. Марчанд, Л. Блумфілд, С. Ульман, Н. Маркел та Е. Хемп, М. Магнус та інші.

Проте до цього часу недостатньо вивчено звуко-символічні властивості початкових сполучень приголосних, не систематизовано їх значення та остаточно не доведено їх зв'язок із конотацією слова та тексту.

Відтак **актуальність** статті зумовлена, по-перше, загальною тенденцією сучасних лінгвістичних пошуків, спрямованих на вивчення зв'язків матеріальної форми одиниць різних рівнів мови (зокрема, фоносполучень) і змісту; по-друге, необхідністю системного дослідження фоносемантичних властивостей початкових звукосполучень як у мові, так і в мовленні (у текстах).

Мета дослідження – встановлення символічних властивостей початкових приголосних сполучень у системі англійської мови та символічних функцій цих сполучень у мовленні в процесі роботи з текстом. Відповідно до мети було сформульовано завдання:

- 1) на основі досвіду попередніх теоретичних досліджень визначити основні загальнотеоретичні положення щодо звукозображувальності початкових приголосних сполучень;
- 2) виявити фоносемантичні властивості початкових звукосполучень в англійській мові та встановити співвідношення між частотою вживання та конотацією фонем в англійському діалогічному дискурсі.

Одним з особливих системно-структурних утворень мови є фонемне. На сучасному етапі розвитку лінгвістичної науки виокремлюється її особливий напрям – фоносемантика, що виявляється на стику фонетики, семантики та лексикології. Предметом вивчення фоносемантики як розділу мовознавства є звукозображальна система мови, що відображає зв'язки між звуком і значенням [3, с. 48].

Фоносемантика як розділ лінгвістики розглядає три типи фонетичних одиниць: фонем, фонетичні ознаки і сполучення фонем. Класичними й традиційними були дослідження фонем у складі лексем, менш дослідженими залишалися сполучення звуків, особливо сукупність приголосних фонем, які є характерною рисою багатьох мов.

Типологічне дослідження фонемної структури англійських художніх текстів займає чільне місце у сучасній лінгвістиці. Дослідження структури мовних одиниць усіх мовних рівнів має дуже велике значення не тільки для теорії мови, але й для практичного оволодіння нею.

Фоносемантичний аналіз дозволяє зрозуміти, як певне слово сприйматиметься носіями мови на різних рівнях свідомості, оскільки звукова (фонетична) форма слова істотним чином впливає на його зміст [2, с. 42]. Особливо яскраво це виявляється у художніх текстах. Наприклад, К.А. Дафі у своєму творі «The Grammar of Light» підсвідомо (чи свідомо?) підсилює ідею «мерехтіння» зірок словами з ініціальними звуковими сполученнями, що мають конотативне значення (зокрема, st- – асоціюється зі спокоєм, sl- – з хитанням, fl- – із тремтінням:

- The way the shy stars go stuttering on...
- Slurs its soft wax, flatters.

Лінгвісти століттями намагалися довести, що фонемам та їх сукупностям властиве значення. Комплекс ініціальних фонем називають фонемемами, а на значення лексем впливає конотація їх складових фонем.

Ініціальні звукові сполучення в початковій позиції кореня слова займають особливе місце серед фонетичних одиниць з певним значенням. Усі початкові багатофонемні сполучення створюють семантичний потенціал описів тих чи інших явищ, дозволяють авторам впливати на емоції слухача під час усної реалізації твору.

Зміст тексту, його тематичний фон найчастіше передається за допомогою фонемем. Людський мозок постійно проводить асоціації та порівняння, розподіляючи думки на класи, групи; причому в одній і тій самій групі можна знайти суто інтелектуальні концепти з відчуттями, які ми отримали через зір, слух, смак. Отже, більшість абстрактних ідей майже завжди асоціюються з концептом кольору, звуку, смаку, сухості, твердості, м'якості [2, с. 25].

Звукове вираження мови має два напрями: вибір фонем та їхніх компонентів. Ці два важливі фактори, що складають образи, мають місце навіть у повсякденній мові. Звуковий текст є нерозривним мінімумом його фонетичних характеристик. Як і решта елементів, «фонемем можуть передавати інформацію; зазвичай, ця інформація не концептуальна, а носить чуттєво-емотивний характер, хоча у тексті деякі сполучення фонем можуть мати частину концептуального змісту. Через те, що вони сприймаються органом чуття, вони є носіями експресивної конотації» [3, с. 48].

Наукова проблема статті полягає у визначенні взаємозалежності між звуковою формою ініціальних сполучень приголосних, частотою їх вживання та конотацією тексту. Для виконання поставленого завдання ми визначили роль ініціальних фонемем у діалогічному дискурсі, застосувавши психолінгвістичний і квантитативний методи дослідження. У процесі аналізу семантико-фонетичних зв'язків використовувалась лексична група слів, об'єднаних на основі збігу семантичних компонентів.

Було проаналізовано звукову форму художніх творів. Об'єктом нашого фоносемантичного дослідження було обрано 10 творів відомих авторів: Е.А. По, Р. Сауті, В. Скотт, Д. Лондон, М. Твен, Ч. Діккенс, Д. Остін, Ш. Бронте, В. Теккерей, У. Коллінз, які належать до літературних епох Романтизму та Реалізму.

Автори зверталися до звуко-символізму, щоб описати явища природи, почуття, емоції, настрої ліричного героя. Література цих епох відрізняється особливою експресивністю та фоносемантичним колоритом. Письменники приділяли особливу увагу акустичній експресивності твору [2, с. 108]. Було проаналізовано діалогічні уривки різного емоційного настрою і з різним ступенем звукової експресивності. Твори було розділено на «позитивні» (ПК – позитивна конотація), які викликають позитивні емоції у читача

(опис природи, почуття кохання, щастя тощо), та «негативні» (НК – негативна конотація), які описують неприємні явища, події (смерть, війна, смуток тощо).

Підрахувавши частоту вживання кожного сполучення у текстах (усього 26 сполучень), було встановлено, що найпоширенішими для англійської мови є такі сполуки приголосних: -St – 65 (17%), -Fr – 64 (17,3%), -Br – 61 (16,6%), -Fl – 47 (13,4%), -Dr – 43 (11,6%), -Gr – 42 (11,6%), -Bl – 37 (10,2%), -Pl – 29 (8,1%), -Sl – 27 (7,4%), -Tr – 30 (8,1%), Thr – 35 (9,6%).

Рідше зустрічаються тричленні сполуки: -Spl – 1 (0,3%), -Shr – 7 (1,8%), -Spr – 8 (2,1%), та двочленні: -Tw – 7 (1,8%), -Sh – 23 (6,2%), -Sm – 12 (3,1%), -Sn – 12 (3,1%), -Sp – 20 (5,5%), -Gl – 18 (5%).

У результаті дослідження було встановлено, що кожне початкове звукосполучення приголосних має певне ознакове (символічне) «значення» або декілька таких «значень». Підвищена частота вживання певних приголосних сполучень може сприяти створенню позитивної або негативної конотації.

Доведено, що існує зв'язок між мотивом творів і частотою вживання певних приголосних сполучень (Fl-, Gl-, Pl- та Bl- і текстами з ПК, та Br-, Fr-, St-, Sh-, Dr-, Sw- та Tr- і текстами з НК).

1. «Swine, fool, swine,» said the herd, «every fool knows that»

«And swine is good Saxon,» said the Jester; «but how call you the sow when she is flayed, and drawn, and quartered, and hung up by the heels, like a traitor?» (Walter Scott «Ivanhoe»).

2. «Hold her arms, Miss Abbot: she's like a mad cat»

«For shame! for shame!» cried the lady's-maid. «What shocking conduct, Miss Eyre, to strike a young gentleman, your benefactress's son! Your young master» (Charlotte Bronte «Jane Eyre»).

3. « My dear, you flatter me. I certainly have had my share of beauty! I'm so glad to see you!» (Jane Austen «The Pride and Prejudice»).

Для створення негативного емоційного мотиву автори творів удаються до частішого вживання сполучень, у складі яких є фонема [r], у творах з позитивною конотацією цей ефект досягається за допомогою сполучень з другим або третім елементом [l].

Отже, вивчення властивостей ініціальних звуків у фонологічній системі значною мірою впливає на формування фонологічної компетенції у студентів. Аналізуючи властивості звуків у текстах особливу увагу студентам слід звернути на таке явище, як початкові сполучення двох (іноді трьох) приголосних. У сучасній лінгвістичній науці сполучення ініціальних фонем, що утворюють слово і є носіями загального елементу значення чи функції, називають фонестемами, а наука, яка вивчає вплив звуків на зміст вимовлених слів, – фоносемантика. Кожне початкове звукосполучення приголосних має певне ознакове (символічне) «значення» або декілька таких «значень». Підвищена частота вживання певних приголосних сполучень може сприяти створенню позитивної або негативної конотації.

ЛІТЕРАТУРА

1. Воронин С.В. Звукосимволізм на рівні тексту // Взаимоотношение единиц разных уровней языковой структуры (на материале романо-германских языков): Межвузовский сборник научных трудов / С.В. Воронин. – Саранск, 1985. – С. 39–43.

2. Воронин С.В. Основы фоносемантики / С.В. Воронин. – Л.: Изд-во ЛГУ, 1982. – 244 с.

3. Львова Н.Л. Про символіку початкових приголосних сполучень в сучасній англійській мові / Н.Л. Львова // Науковий вісник Чернівецького університету: Зб. наук. пр. – Вип.188–189. Германська філологія. – Чернівці: Рута, 2004. – С. 47–61.

4. Taylor I. An Atonomy of Words Used in a Word-matching Phonetic Symbolism Experiments / I. Taylor // General Psychology. – 1967. – # 76. – 347 p.

УДК 378.147:81'243

Синекон О. С.

к. пед. н., доцент Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут»

ДО ПРОБЛЕМИ НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ ТЕХНІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ СТВОРЮВАТИ ПУБЛІКАЦІЇ У СПІВАВТОРСТВІ

У статті розглядається проблема навчання студентів технічних спеціальностей у немовних вищих навчальних закладах створювати публікації у співавторстві.

Ключові слова: публікації у співавторстві, немовні вищі навчальні заклади, студенти технічних спеціальностей, особливості одноосібних письмових робіт, труднощі та шляхи їх подолання під час написання тексту у співавторстві.

Синекон О. С. К проблеме обучения студентов технических специальностей создавать публикации в соавторстве. В статье рассматривается проблема обучения студентов технических специальностей в неязыковых вузах создавать публикации в соавторстве.

Ключевые слова: публикации в соавторстве, неязыковые вузы, студенты технических специальностей, особенности индивидуальных письменных работ, трудности и пути их преодоления при написании текста в соавторстве.